

№ 6 (3) - 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ
ELECTRONIC JOURNAL

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 6 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликов Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в.б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳафсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш

ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сейтов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Crossref DOI:

Таҳририят Crossref DOI нинг расмий аъзоси ҳисобланади ва 10.47.390 DOI префиксига эга. Ҳар бир нашр ва илмий мақолага индивидуал Crossref DOI рақами берилади.

Google Scholar

Журнал Google Scholar (Академия) да индексацияланади.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:
scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал:
https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

<i>Аминов Хамидулла Абдирахимович -</i> БОБУР ДАВРИДАГИ САМАРҚАНД ШАЙХУЛИСЛОМИ	9-14
<i>Неъматов Рустам Абдуваид ўғли</i> ИЛК ЎРТА АСРЛАРДА ХОРАЗМДА КЕЧГАН ЭТНОМАДАНИЙ ЖАРАЁНЛАР	15-23
<i>Raxmanov Zafar Adilovich, Aloxunov Alisher Ahmadjonovich</i> FARG'ONA VODIYSI ARXEOLOGIK YODGORLIKLARI JOYLASHUV QONUNIYATLARI: TAHLIL VA MULOHAZALAR	23-32
<i>Мансуров Музаффаржон</i> СОВЕТ ИТТИФОҚИ ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНДА МАДАНИЙ ТУРИЗМНИНГ ТУРИЗМ ИНДУСТРИЯСИДАГИ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ	32-42
<i>Mirsoatova Sayyora Turg'unovna, Muhsiddinov Ahrorbek Mamurovich</i> FARG'ONA MEZOLIT VA NEOLIT DAVRI JAMOALARINI O'ZARO MADANIY ALOQALARI XUSUSIDA	43-48

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

<i>Kurpayanidi Konstantin Ivanovich</i> COVID-19 PANDEMIYASI OQIBATLARINI BARTARAF ETISH SHAROITIDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNI JORIY ETISH MASALALARI	49-55
<i>Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li</i> KOMPANIYALAR SAMARALI BOSHQARUV TIZIMIDA ICHKI NAZORATNING O'RNI	56-65
<i>Абдуллаева Зульфия Иззатовна</i> ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ПОВЕДЕНИЕ КЛИЕНТОВ ГОСТИНИЦ	66-74
<i>Алимова Муниса Юлчиевна</i> ҚИШЛОҚ АҲОЛИСИ ТУРМУШ ДАРАЖАСИГА ТАЪСИР ЭТУВЧИ ОМИЛЛАР ТАСНИФИ	75-80
<i>Абдиева Наргиза Шухратовна</i> ИЧКИ АУДИТДА ФИРИБГАРЛИК РИСКНИ АНИҚЛАШ ВА БАҲОЛАШ	81-91
<i>Тўхтасинова Дилдора Раҳмонбердиевна, Ахунова Маърифат Хакимовна</i> ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ ҲАЁТ	92-97
<i>Tojimatov Izzatbek Ikromali o'g'li</i> BOZOR ISLOHOTLARI SHAROITIDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNI SHAKLLANTIRISH MASALALARI	98-103
<i>Савинова Галина Анатольевна</i> ОТЛИЧИТЕЛЬНЫЕ ЧЕРТЫ МСФО И НСБУ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА СОСТАВЛЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ	104-108
<i>Qodirov Sardorbek Isroiljon o'g'li</i> QURILISH SANOATI KORXONALARI FAOLIYATINI RAQAMLI TEKNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH MASALALARI	109-114

Урдушев Хамракул, Мавлянов Мажид, Эшанкулов Сирожиддин, Розиева Гулхаё АГРОКЛАСТЕРЛАР ВА УЛАРНИНГ РИВОЖЛАНИШИДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ЎРНИ	115-125
--	---------

Худаярова Хуршида Абдуназаровна ЎЗБЕКИСТОНДА ИННОВАЦИОН БАНК ХИЗМАТЛАРИНИ ЖОРИЙ ЭТИШ МУАММОЛАРИ ВА ИСТИҚБОЛЛАРИ	126-132
---	---------

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Бойдадаев Абдуррохмон Толибжон ўғли РЕНЕССАНС ДАВРИДА ПАНТЕИСТИК ҚАРАШЛАРНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛИ.....	133-141
--	---------

Аликулов Хусниддин Акбарович ҲОЗИРГИ ДАВРДА ГЛОБАЛ ЭКОЛОГИК ХАВФ-ХАТАР ВА НАНОТЕХНОЛОГИЯЛАР .	142-151
--	---------

Саидова Камола Усканбаевна РЕНЕССАНС ДАВРИ САНЪАТИ – ЖАҲОН МАДАНИЯТИ АЖРАЛМАС ҚИСМИ СИФАТИДА	152-156
--	---------

Shirinov Anvar Qanoatovich MARKAZIY OSIYODA INSON TARAQQIYOTI SOHASIDAGI STRATEGIYALARNING IJTIMOYIY- FALSAFIY TAHLILI	157-162
--	---------

Хасанов Бобуржон Хакимович ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИДА ОММАВИЙ НОРОЗИЛИК ҲАРАКАТЛАРИНИ ОЛДИНИ ОЛИШНИНГ ҲОЖИЙ-МАҲКУРАВИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ	163-167
--	---------

Xodjayeva Fotima Nabixonovna AHMAD G'AZZOLIYNING "SAVONIH" ASARI HAQIDA QISQACHA TASNIF	168-172
--	---------

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Rustamova Shaxnoza Abduraximovna MATN, TARJIMA TURLARI VA TARJIMADA TARJIMON MAHORATINING O'RNI	173-180
--	---------

Abdulloyeva Kamola Mirxon qizi MUALLIF DISKURSIV SHAXSI TUSHUNCHASI, STRUKTURASI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	181-191
--	---------

Turg'unova Fazilat Rustam qizi PRAGMALINGVISTIKA NUQTAI NAZARIDAN SARLAVHA FUNKTSIYALARI	192-197
---	---------

Saidov O'lmas Raxmatovich O'ZBEK TILI ISH YURITISH TERMINLARINING ETIMOLOGIK TAVSIFI	198-206
---	---------

Xuramova Dildora Rahkmonkulovna, Axmedova Firuza Asrorovna O'ZBEKISTONDA TARJIMONLARNING TARJIMA USLUBINI BERILISHI XUSUSIDA	207-213
---	---------

Ataboyev Isroiljon Mirza o'g'li MADANIYATLARARO SIYOSIY MAKONDA TAJOVUZKOR SALOHİYATGA EGA NUTQ TA'SIRINING USULLARI	214-219
--	---------

Murodova Nilufar Karomatovna

BLOGGERLIK FAOLIYATIDA MAHORAT MASALALARI 220-224

Ochilova Hilola Husan qizi

XITOIY TILIDA NOMINALIZATSIYA HODISASI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR 225-229

Kuvonov Zarifjon Maxsiddin o'g'li

NEMIS TILIGA CHET TILIDAN O'ZLASHAGAN SO'ZLARNING STRUKTURAL-SEMANTIK
TADQIQI 230-238

Yakubova Nilufar Egamberganovna

"MULLO NASRIDDIN" – TURKIY MATBUOT TARIXIDA MUHIM HODISA 239-245

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР

Абдуллаева Маликабону Эркин қизи

ХАЛҚ ТАЪЛИМИДА МАЪМУРИЙ БОШҚАРУВ ВА МЕҲНАТ МУНОСАБАТЛАРИ БИЛАН
БОҒЛИҚ КОРРУПЦИЯВИЙ ОМИЛЛАР ТАҲЛИЛИ 246-256

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Jumayev Rustam G'aniyevich

IJTIMOIIY-GUMANITAR VA MUTAXASSISLIK FANLARNI INNOVATSION PEDAGOGIK
TEKNOLOGIYALAR ASOSIDA O'QITISH ORQALI TALABALARDA FUQAROLIK POZITSIYASINI
TAKOMILLASHTIRISH 257-263

Бозорова Муслима

ЭТНОПЕДАГОГИКА ТАЛАБА-ЁШЛАРДА ЎЗБЕКОНА МИЛЛИЙ ЎЗИГА ХОСЛИКНИ
ШАКЛЛАНТИРИШ ВОСИТАСИ СИФАТИДА 264-270

Samadova Sarvinoz Samad qizi

YOSHLARNI BAG'RIKENGLIK RUHIDA TARBIYALASHGA DOIR KOMPETENSIYALAR.... 271-275

Жўраев Воҳид Тожимаматович

РАҚАМЛАШТИРИШ ШАРОИТИДА ЗАМОНАВИЙ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА ТАЪЛИМ
МУАССАСАСИНИ БОШҚАРИШ 276-288

Бозорова Назокат

ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИГА ОИД МАҲАЛЛИЙ МУЗЕЙ МАТЕРИАЛЛАРИ
ЎҚУВЧИЛАРНИНГ ТАРБИЯВИЙ-ТАДҚИҚОТ ФАОЛИЯТИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВОСИТАСИ
СИФАТИДА 289-295

Satvoldiyev Faxriddin Akbarali o'g'li

МАКТАВ О'QUVCHILARINI HUQUQIY TAFAKKURINI SHAKLLANTIRISH TEKNOLOGIYALARI
BORASIDA EKSPERIMENT ISHLARINI TASHKIL ETISH VA NATIJALAR TAHLILI 296-301

Sharipova Sitara Xaydarovna

OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA RUS TILI FANINI O'QITISHDA MUAMMOLI TA'LIMDAN
FOYDALANISH 302-307

Isag'aliyeva Sadafxon Muxammadaminovna

BIOLOGIYA O'QITISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INTERFAOL USULLARNI
QO'LLASH 308-312

<i>Umarov Abdusamat Abdumalikovich, Xojimurodova Mahliyoхon Kenjavoy qizi</i> OILA VA NIKOH SHAROITIDA AYOLLAR SPORTINING MUAMMOLARI	313-317
<i>Sulaymanova Dildora Nazarovna</i> LOYIHAGA ASOSLANGAN O'QITISH TEXNOLOGIYASINING MOHIYATI VA MAZMUNI...	318-325
<i>Ro'ziev Rustam Ro'zimurodovich</i> YONG'IN XAVFSIZLIGI MADANIYATI-ODDIYLIKDAN KOMILLIK SARI	326-330
<i>Акрамов Баходир</i> МАЛАКАЛИ ДАРВОЗАБОНЛАРНИ ЎЙИН ДАВОМИДА БАЖАРИЛАДИГАН ТЕХНИК-ТАКТИК ҲАРАКАТЛАРИ ТАҲЛИЛИ	331-336
<i>Anvarjonov Ahrorjon Ahadjon o'g'li</i> BO'LAJAK TARIXCHILARDA TARIX FALSAFASI VA UNING ZAMONAVIY KONSEPSIYALARIGA DOIR BILIMLARNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	337-342
<i>Umarov Bekzod Azizovich</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA PEDAGOGLARNING PROFESSIONAL KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MODELI	343-349
<i>Бекимбетова Дильфуза Оралбаевна</i> РАЗВИТИЕ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА И ГОСУДАРСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	350-356

10.00.00- Филология фанлари

Ochilova Hilola Husan qizi
SamDChTI "Yaqin sharq tillar"
kafedrası o'qituvchisi
Email: hilolaochilova90@gmail.com

XITOIY TILIDA NOMINALIZATSIYA HODISASI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR

Annotatsiya. Nominallashtirish bo'yicha tadqiqot natijalarini umumlashtirish asosida ushbu maqola oldingi tadqiqotlardagi asosiy muammolarni ko'rsatadi va xitoy tili nominalizatsiyasining sabablari va qonuniyatlarini muhokama qilish orqali xitoy tili nominalizatsiyasi muammolarini yanada aniqlaydi.

Kalit so'zlar: nominallashtirish, markazga bo'ysunuvchi tuzilma nazariyasi, uch turkum doirasida grammatik holatlar, morfologiya, transformatsiyasi, universallik, vaqtinchalik tizim, nomenklatura.

Очилова Хилола Хусановна
СамГИИЯ Преподаватель кафедры
«Ближневосточные языки»

НЕКОТОРЫЕ КОММЕНТАРИИ К ФЕНОМЕНУ НОМИНАЛИЗАЦИИ В КИТАЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Аннотация. На основе обобщения результатов исследования номинализации в этой статье указываются основные проблемы предыдущих исследований и дополнительно проясняются проблемы китайской номинализации путем обсуждения причин и закономерностей китайской номинализации.

Ключевые слова: номинализация, теория центральной структуры, грамматические формы внутри трех категорий, морфология, трансформация, универсальность, временная система, номенклатура.

Ochilova Khilola Khusanovna
Samarkand SIFL, Teacher of the
"Near Eastern Languages" Department

SOME COMMENTS ON THE PHENOMENON OF NOMINALIZATION IN CHINESE

Abstract. Based on the summarization of nominalization research findings, this paper points out the main problems in previous research and further clarifies the problems of Chinese nominalization by discussing the causes and patterns of Chinese nominalization.

Key words: nominalization, central structure theory, grammatical forms within the three categories, morphology, transformation, universality, temporary system, nomenclature.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V3I6Y2023N30>

Kirish. Tilshunos olim Blumfeldning markazlashgan tuzilma nazariyasiga hamda subyekt va obyekt pozitsiyasida paydo bo'lgan fe'l va sifatlarning uch turkum doirasida

grammatik tekshiruviga asoslanib, xitoycha nominalizatsiya hodisasining obyektiv mavjudligini tasdiqlash mumkun. Va bu xitoy yozuv belgilari - ierogliflarning universallik tomonini namoyon qiladi.

Maxsus grammatik hodisa sifatida nominalizatsiya xorijiy tilshunoslarning e'tiborini tortdi. G'arb tilshunoslari nominalizatsiyani "nutqning boshqa qismidan ot yasash yoki asosiy gapdan ot so'z birikmasini hosil qilish jarayoni" deb hisoblashadi. [7; 240 b]. Gapning boshqa qismlaridan ot yasalishi, ya'ni, nominallashtirishning o'zi bu bir grammatik jarayon bo'ladi. Jarayonning natijasi, hosila bo'ladimi yoki nol konvertatsiya bo'ladimi, otning hosil bo'lishi bilan yakunlanadi. Ularning fikricha, bu maxsus grammatik hodisa nafaqat keng tarqalgan, balki nazariy ahamiyatga ham ega, chunki uning ba'zi xususiyatlari ko'pincha so'zlar va jumlar o'rtasidagi grammatikaning avtonomligini ko'rsatish uchun ishlatiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. G'arb tilshunoslarning nominallashtirish haqidagi tadqiqoti qaysidir ma'noda Qadimgi Yunonistondagi Platon va Aristotelga borib taqaladi. Ular nominalizatsiya tushunchasini aniq taklif qilmagan bo'lsalar-da, ular gap bo'laklarini ikkita katta otga bo'lishgan. Jinsiy komponentlar va og'zaki komponentlar va ular orasidagi konvertatsiyani muhokama qildilar [9; 5].

Keyinchalik, asosiy g'arb tilshunoslik maktablari konvertatsiya kabi nominallashtirish bo'yicha ham chuqurroq muhokamalar o'tkazdilar.

Generativ maktab undan grammatika avtonomiyasini va sintaksis va semantikani ajratish uchun foydalanadi. (Chomsky, 1975; Jack-endoff, 1975; Aronoff, 1976; Downing, 1977; Levi, 1978; Lieber, 1981; Selkerk, 1982; Bresnan, 1982; Milsark, 1988) (石毓智dan iqtibos keltirilgan).

Tadqiqotning uzluksiz chuqurlashishi bilan, har qanday til nazariyasi muqarrar ravishda fe'llar va otlarni tushuntirishni o'z ichiga oladi, ko'plab grammatik nazariy modellar nominalizatsiya hodisasini ham tushuntirishi kerak, garchi strukturalizm vakili Blumfeld nominalizatsiya tushunchasini ilgari surmagan bo'lsada, lekin so'zlarni to'g'ridan-to'g'ri komponentli tahlil usuliga ko'ra tasniflagan. Xomskiy boshchiligidagi transformatsion generativ grammatikada nominallanishni o'rganish muhim o'rin tutadi. Kognitiv lingvistikaning tadqiqotlari nominallanish hodisasi haqida bilish nuqtai nazaridan o'ziga xos fikrlarni ilgari suradi. [9;17-22].

Muhokama. G'arb tilshunoslari tomonidan nominalizatsiyaning ta'rifi hind-yevropa tilining lingvistik faktiga asoslanadi. Nominalizatsiya natijasida hosil bo'lgan otlar yoki shakllangan nominal iboralarining barchasi morfologik belgilarga ega. Hind-yevropa tillari bilan solishtirganda, "zamonaviy xitoy tilining eng asosiy umumiy xususiyati shundaki, u morfologik o'zgarishlarning qat'iy ma'nosiga tayanmaydi, balki so'z tartibi, vazifaviy so'zlar va boshqa grammatik vositalar yordamida grammatik munosabat va grammatik ma'noni yetakchiligi bilan ifodalanadi. ." (4; 6 b)

Bu asosiy umumiy xususiyatdan ko'rinib turibdiki, xitoy tilidagi morfologik belgilar universal emas, xitoy tilidagi grammatik munosabatlar va grammatik ma'nolar nisbatan murakkabdir. Shuning uchun hind-yevropa bilan solishtirganda, xitoy tilida nominallashtirish ancha murakkab va uni faqat otlarning paydo bo'lishi yoki ishlab chiqarilishi deb tushunish mumkin emas. Shu sababli, Xitoy nominalizatsiyasi taklif qilinganidan beri grammatik doirada dolzarb masalaga aylandi. Xitoyda grammatik tadqiqotlarning dastlabki davridayoq xitoycha nominalizatsiya ayrim grammatikachilarning e'tiborini tortdi. O'tgan yarim asr davomida Xitoy

grammatika doiralarida nominallashtirish bo'yicha bahslar hech qachon to'xtamadi. Tadqiqot asosan uning strukturasi turi, funksiyasi, tabiati va hokazolarni fikrlash, tahlil qilish va muhokama qilishga qaratilgan. Hozirgacha tushunishda hali ham katta farqlar mavjud. Xitoy nominalizatsiyasi masalasi uzoq vaqtdan beri davom etayotgan bahs-munozaralar, ko'plab odamlarning bahslashayotgani va ko'plab qarashlar tufayli akademik doiralarda hal qilinmagan va hal etilmagan "grammatik rasmiy ish"ga aylandi.

Nominallashtirish muammosining kelib chiqishi xitoy tilshunosligida XX asrlarning birinchi yarmiga to'g'ri keladi. 1930-yillarning oxiri 1940-yillarning boshlarida xitoy tili grammatik doiralarida gap bo'laklarining asosiy mazmuni bilan bog'liq grammatik yangilik haqida keng ko'lamli munozaralar boshlandi. Ushbu keng ko'lamli muhokamada har bir maktab fe'l va sifatdashlarning gap qismi haqida o'z fikrlarini bildirdi, sub'ekt-obyekt pozitsiyasida paydo bo'ladigan turli xil ko'rinishlarni taqdim eta boshlashdi. O'tgan asrda "Xitoy tili o'qitish vaqtinchalik grammatika tizimi"da ega-to'ldiruvchi o'rnida kelgan fe'l va sifatlarning "nominallashtirish" ilgari surilgan edi. So'ngra 朱德熙 (Chju Dexi) va boshqalar "nominallashtirish" mavzusida maqola yozdilar. Ular "nomenklatura nazariyasi nafaqat nazariy jihatdan asossiz, balki haqiqiy grammatika o'qitishda ham ma'nosizdir. Fe'l va sifatlarning sub'ekt va obyekt bo'lishi mumkinligini talabalarga to'g'ridan-to'g'ri aytish ancha oson" deb keskin tanqid qildilar. Maqola Xitoy tilida nominalizatsiyasi masalasi bo'yicha munozaralar yarim asrdan ko'proq vaqtdan beri davom etayotgan va hali ham o'sishda davom etayotganligini isboti bo'ldi va nominallashtirish masalasi bo'yicha munozaraga kirishni ochib berdi.

Natijalar. O'tgan asrning 30 yillarida paydo bo'lgan xitoy tili grammatikasining yangiligi bo'yicha katta muhokamada o'rtaga qo'yilgan muhim masala nutqning bir qismi edi. O'sha paytda xitoy tili nutq qismlarini tasniflash standarti bo'yicha uch xil fikr bor edi:

Birinchi da'vo - "mahsulni jumlagi ko'ra ajratish", ya'ni gap bo'lagini baholash mezonini sifatida gap komponentining vazifasi qo'llaniladi. Nutq bo'lagining bu nazariyasiga ko'ra, "这本书的出版" "bu kitobni nashr qilish" jumlasida "nashr qilish" sub'ekt o'rnida tabiiy ravishda ot bo'ladi, chunki u sub'ekt vazifasini bajaradi. Bu fikr tarafdorlari "Yangi Xitoy grammatikasi" kitob muallifi 黎锦熙 Li Jinxi hisoblanadi.

Ikkinchi da'vo "keng ma'noli shakl"dir. Bu davoning birinchi tarafdori 方光熹 Fang Guangxi, faol tarafdorlar qatoriga 胡裕树 Xu Yushu, 张斌 Zhang Bin va boshqalar ham kiradi. Gap qismlarini ajratish so'zlarning boshqa so'zlar bilan birikmasi funksiyasiga asoslanishi kerak. Masalan, "一块石头" "tosh bo'lagi", "一块铁" "temir bo'lagi" "石头" "tosh" va "铁" "temir" oldidagi "一块" "bir bo'lak" miqdoriy ko'rsatkichi bilan qo'shilishi natijasida ot sifatida baholanishi mumkin. [1; 6 b] [6; 242 b]. Xuddi shunday, "很", "非常" "juda" kabi daraja qo'shimchalari oldidan kelishi mumkin bo'lgan so'zlar sifat so'z turkumi sifatida baholanishi mumkin, so'zlardan oldin "能" "会" "mumkin, bo'ladi" kabi modal fe'llar qo'shilishi holati bo'lsa, fe'l sifatida aniqlanishi mumkin. [2; 64-70 b]. So'zlarning "nutqda funksiyasini qat'iy qilib beradigan bunday qismlarni, aniqlovchi bu shakllarni" "identifikatsiya so'zlari" yoki "identifikatsiya shakllari" deb ataladi [5; 243 b].

Xitoyning bir qator tilshunos olimlari 胡附 Xu Fu、文炼 Ven Lyan, 胡裕树 Xu Yushu va 张斌 Chjan Bin kabilar 方光熹 Fang Guangxi fikriga qo'shilishdi va "这本书的迟迟出版", "bu kitobning nashr etilishi kechiktirildi" jumlasidagi "出版", "nashr qilish" va shunga o'xshash so'zlar otlar ekanligiga tasdiqlashadi; Lekin tasniflash nuqtai nazaridan, "出版" "nashr qilish" hali ham fe'lga tegishlidir.

Uchinchi da'vo "so'zning leksik ma'nosi va grammatik kategoriya"sidir. Xitoy tilida so'z turkumlari gapning "xususiylikdan umumiyini mavhumlashtiruvchi" bo'lib, o'ziga xos "so'z ma'nosi va grammatik kategoriyasi" ga ega ekanligiga ishoniladi. [10; 58]

Bu fikrni o'sha paytda sovet sinologi va grammatikasi professori 龙果夫 Long Guofu ifodalagan. Long "这一本书的迟迟出版""Ushbu kitobning nashr etilishi kechiktirilgan" gapidagi "出版» "nashr qilish" so'zini alohida masala sifatida ta'kidlamadi; u faqat "juda kichik" sifatdosh iborasi fe'llar va old qo'shimchalar bilan birlashganda ma'lum qiymatda gavalandi; ya'ni nominallashtirilgan "[10; 185-186]. Olim nutqning xitoycha qismini ko'rib chiqayotganda uzoq vaqt sintaktik funktsiyani ko'rib chiqdi, lekin u ishlatgan "so'z ma'nosi * grammatik kategoriya" atamasi aniq belgilanmagan, bu odamlarni "so'z ma'nosi va grammatik funktsiya" ikki tomonlama standartini yoqlagan deb o'ylashga majbur qildi. Ko'pgina xitoy grammatikachilari "umumiyini xususiy va konkretan mavhumlash" semantika masalasidir, deb hisoblashadi. Binobarin, o'tmishda xitoy tilidagi gap qismlarini so'z ma'nosiga ko'ra ajratishni yoqlab chiqqan grammatika olimlari (王力 Vang Li va 吕叔湘 Lu Shusyan kabi) bu fikrga qo'shilishgan. Ammo ular haligacha nutqning mavzu pozitsiyasida bo'lgan "bu kitobning nashr etilishi kechiktirilgan" qismi bo'yicha turli xil fikrlarga ega. "So'zning ma'nosi o'zgarmagan va so'zning tabiati o'zgarmagan" nuqtai nazaridan boshlab, Van Li va Lu Shuxiang bu hali ham fe'l deb o'ylashadi.

Xulosa. Yuqoridagi uch xil qarashlarni qiyosiy tahlil qilish orqali shuni aniqlash qiyin emaski, bu uch qarashning maqsadi turlicha bo'lsa-da, ular bir xil emas bo'lsada, ularning "这本书的出版" dagi "出版" "nashr qilish" so'ziga nisbatan nutqiy mulohazalari umumiylikka egadir. "Mahsulni jumlagi ko'ra ajratish" davosida bu ot ekanligi ta'kidlandi. "So'z ma'nosi va grammatik kategoriya" da'vosida nominalizatsiya sifatida belgilanishini aytdi, "keng ma'noli shakl" davogarlari uni hali ham fe'l sifatida tasniflanishadi, lekin u ot sifatida ham tan olinadi. Uch xil qarashda ham umumiy fikr ilgari surilgan, ya'ni, ega-to'ldiruvchi pozitsiyasidagi fe'l va sifatlar o'zining grammatik xususiyatlariga ko'ra predikat pozitsiyasidan farq qiladi. Bundan kelib chiqadiki, xitoy tili grammatikasi nominallashtirish masalasi haqidagi munozara xitoy tili innovatsiyasining debochasi deb hisoblashimiz mumkin.

Адабиётлар/Литература/References:

1. 方光熹《语法论稿》□南京□江苏教育出版社□1990年。
2. 胡明扬《关于“名物化”问题》□华文教学与研究□2000年。

3. 胡裕树 范晓 《动词形容词的“名物化”和“名词化”》中国语文1994年。
4. 邵敬敏 任芝镁 李家树 《汉语语法专题研究》 桂林 广西师范大学出版社2003年。
5. 参见吕叔湘, 《汉语语法专题研究》北京 商务印书馆1996年。
6. 黎锦熙 《新著国语文法》北京 商务印书馆1992年。
7. 吕叔湘主编 《现代汉语八百词修订本》北京商务印书馆1996年。
8. 戴维*里斯特尔北京 商务印书馆 2000年。
9. 刘国辉 陆建茹 南京 江苏教育出版社2004年。
10. 龙果夫 《关于“名物化”问题》 华文教学与研究1958年。

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 6 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).